

TALAB VA TAKLIF NAZARIYASI. BOZOR MUVOZANATI.

Alfraganus University Nodavlat Oliy Ta'lim Tashkiloti Iqtisodiyot fakulteti Iqtisod kafedrası o'qituvchisi

Axmedov O'tkirjon Aloviddin o'g'li

Alfraganus University Nodavlat Oliy Ta'lim Tashkiloti Iqtisodiyot fakulteti Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar) yo'nalishi 1-kurs talabasi

Sherbekov Turdimurod Shuxrat o'g'li

Annotatsiya: Makro va mikroiqtisodiyotda talab, taklif hamda bozor muvozanati tushunchalari asosiy kriteriyalar hisoblanadi. Mazkur maqolada aytib o'tilgan yo'nalishlarning mohiyati, bir-biriga bog'liqligi muhokama etiladi.

Kalit so'zlar: Talab, taklif, bozor muvozanati, savdo, daromad, metod.

KIRISH

Mamlakatimizda mustaqillik yillarida olib borilgan to'g'ri va izchil iqtisodiy siyosat orqali ahamiyatli ijobiy natijalar qo'lga kiritildi. Jumladan, O'zbekistonda talab va taklifning o'zaro mutanosibligi negizida milliy xo'jaligimiz iqtisodiy jihatdan mustahkamlanib, ma'muriybuyruqbozlik tizimdan meros bo'lib qolgan bir tomonlamalik va inqiroz holatidan chiqarildi;

- iqtisodiyotning barqaror o'sishi ta'minlandi, makroiqtisodiy va moliyaviy barqarorlik mustahkamlandi, iqtisodiyot va uning ayrim sohalaridagi mutanosiblik kuchaydi;

- bozor mexanizmining tarkibiy qismlari qaror topdi va uning infratuzilmalari vujudga keltirilib, rivojlantirildi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Ehtiyoj kishilarning hayotiy vositalariga bo'lgan zaruriyatini ifodalovchi ilmiy kategoriya sifatida taraqqiyotning hamma bosqichlari uchun umumiy va doimiydir. Uning bozor iqtisodiyoti sharoitidagi tarixiy ko'rinishi talab tushunchasidir. Talab ehtiyojdan farq qilib, mustaqil iqtisodiy kategoriya (ilmiy tushuncha) sifatida amal

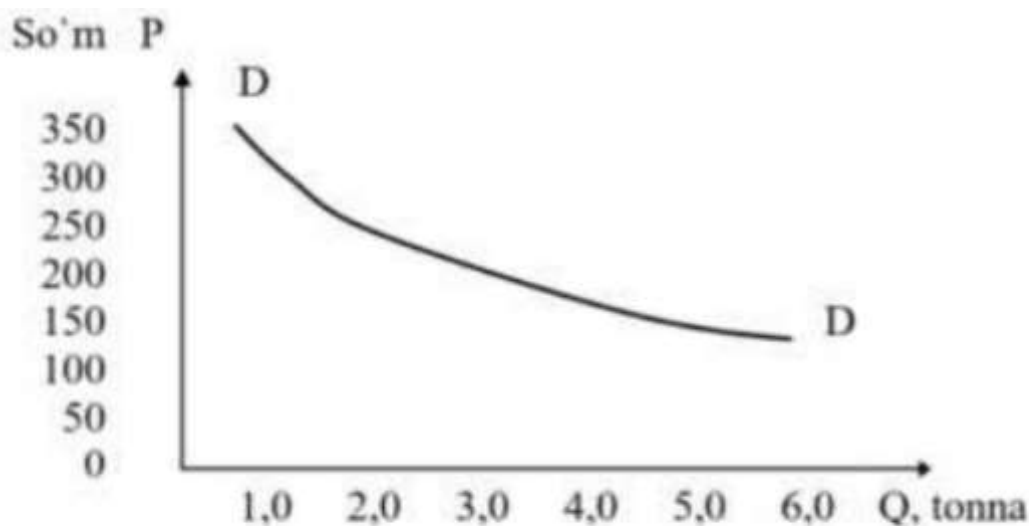
qiladi. Ehtiyojning faqat pul bilan ta'minlangan qismi talabga aylanadi. Demak, talab – bu pul bilan ta'minlangan ehtiyojdir. Ehtiyoj zarur miqdordagi pul bilan ta'minlanmasa, u «xohish», «istak» bo'lib qolaveradi. Talabning bir qator muqobil variantlari mavjud bo'ladi, chunki narx o'zgarishi bilan tovarning sotib olinadigan miqdori ham o'zgaradi. Shu bog'liqlikdan kelib chiqib, talabga quyidagicha ta'rif berish mumkin: ma'lum vaqt oralig'ida, narxlarning mavjud darajasida iste'molchilarning tovar va xizmatlar ma'lum turlarini sotib olishga qodir bo'lgan ehtiyoji talab deyiladi. Talablar turlicha bo'lib, odatda bir xil tovar yoki xizmatlarga bo'lgan talabning ikki turi farq qilinadi: yakka talab va bozor talabi. Har bir iste'molchining, ya'ni alohida shaxs, oila, korxonasi, firmaning tovarning shu turiga bo'lgan talabi yakka talab deyiladi. Bir qancha (ko'pchilik) iste'molchilarning shu turdagi tovar yoki xizmatga bo'lgan talablari yig'indisi bozor talabi deyiladi. Narx va sotib olinadigan tovarlar miqdori o'rtasidagi bo'ladigan bog'liqlikni quyidagi 1-jadval ma'lumotlari asosida qarab chiqamiz. Narx va sotib olinadigan tovar miqdori o'rtasidagi bog'liqlik.

1 - jadval

Bir kg un narxi (so'm)	1 oy davomida unga bo'lgan yakka talab miqdori (kg)	1 oy davomida unga bo'lgan bozor talabi miqdori (tn)
350	10	1,0
300	20	2,0
250	30	3,0
200	50	5,0
150	60	6,0

Jadval ma'lumotlari tovar narxining pasayishi sotib olinadigan tovar miqdorining o'sishiga va aksincha, narxning o'sishi talab miqdorining kamayishiga olib kelishini ko'rsatadi. Mahsulot narxi va sotib olinadigan tovar miqdori o'zgarishi o'rtasida

bo‘ladigan teskari yoki qaramaqarshi bog‘liqlik talab qonuni deyiladi. Tovar narxi va uning xarid qilinadigan miqdori (talabning) o‘rtasidagi teskari bog‘liqlikni oddiy ikki o‘lchamli grafikda ham tasvirlash mumkin: yotiqchiziq talab miqdorini, tik chiziq narxni ko‘rsatadi (1-chizma).

1-chizma. Talab egri chizig‘i

Ma‘lum vaqt oralig‘idagi narxlarning muayyan darajasida ishlab chiqaruvchi yoki sotuvchilar tomonidan ma‘lum turdagi tovar va xizmatlarning bozorga chiqarilgan miqdori taklif deyiladi. Narx o‘zgarishi bilan sotishga chiqariladigan mahsulot miqdori ham o‘zgarishi sababli talab kabi taklifning ham bir qator muqobil variantlari mavjud bo‘ladi. Taklif narxlarning turli darajasida qancha miqdordagi mahsulotning sotishga chiqarilishini ko‘rsatadi. Narxning oshishi bilan shunga mos ravishda sotishga chiqariladigan tovarlar taklifi miqdori ham ortadi, narxning tushishi bilan taklif hajmi qisqaradi. Narxning o‘zgarishi bilan taklif etilayotgan tovar miqdorining to‘g‘ri bog‘liqlikdagi o‘zgarishi taklif qonuni deyiladi. Narx va taklif miqdori o‘rtasidagi bog‘liqlik.

XULOSA VA MUNOZARA

Bozor muvozanati vujudga kelgan holda shakllangan narx bozor narxi deyiladi. Ba‘zan uni muvozanatlashgan narx ham debyuririladi. Bozor muvozanati va muvozanatli narx har doim mavjud bo‘lib turmaydi, ularga ta‘sir qiluvchi ko‘plab omillar muvozanatlikning buzilishiga sabab bo‘ladi. Ammo iqtisodiyotda ushbu muvozanatga doimo intilish mavjud bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Shodmonov Sh., Alimov R. Iqtisodiyot nazariyasi. – T.: Moliya, 2013.
2. Sharifxujayev M. Bozor iqtisodiyoti nazariyasi va amaliyoti. T.“O‘qituvchi”, 2020.
3. J.Yo‘ldoshev, S. Xasanov. Pedagogik texnologiyalar. Toshkent“Iqtisod-moliya” 2019.
4. Yo‘ldoshev J., Hasanov S.. Pedagogik texnologiyalar. T. “Iqtisod-Moliya”, 2019 y.
5. Tojiboeva D.. Iqtisodiy pedagogika. T. “Fan va texnologiya”, 2018.
6. Рашидов Диловар Нажмиддинович, & Холбоев Йигитали Авганович (2022). Корхона ва ташкилотларда ижтимоий ҳимояга муҳтож шахслар учун иш ўринларини йўналишлар кесимида захиралашнинг самарадорлигини ошириш. Трансформация моделей корпоративного управления в условиях цифровой экономики, 1 (1), 73-78.
doi: 10.24412/cl-36899-2022-1-73-78
7. Raхmonqulova, N. . (2023). THE DEVELOPMENT OF CRYPTOCURRENCIES IN THE DIGITAL ECONOMY. Modern Science and Research, 2(10), 192–194.
8. Явмутов, Д. Ш., & Рахманкулова, Н. О. (2021). РОЛЬ ОБРАЗОВАНИЯ В РАЗВИТИИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА. ТА'ЛИМ ВА RIVOJLANISH TANLILI ONLAYN ILMIY JURNALI, 1(2), 23-28.